

ФІДАЄВА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач відділу рідкісних та цінних видань наукової бібліотеки*

СОЛОДКА АЛЬОНА ІВАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач відділу книгозбереження наукової бібліотеки*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДУ ВІДДІЛУ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Книга – одне з найцінніших надбань людства, вона є джерелом духовної культури та національно-культурного розвитку, має історичну, наукову, художню, матеріальну цінність тощо. Рідкісні та цінні видання відрізняються від інших, особливо масових видань, своєю значущістю, тому у ситуаціях, коли зростає небезпека їхнього руйнування через економічну та політичну нестабільність, воєнні конфлікти, техногенні катастрофи, різке погіршення екологічної обстановки тощо, проблема їх збереження значно актуалізується.

У структурі наукової бібліотеки «Національного університету «Одеська юридична академія» (надалі – НУ «ОЮА») виокремлено відділ рідкісних та цінних видань, у якому зберігаються унікальні пам'ятки цивілізації. Фонд відділу налічує понад 14 тис. документів, серед яких архівні матеріали, стародруки, рідкісні видання XVIII-XX ст., періодичні видання XIX – початку XX ст., репринти українською та іноземними мовами, збереження яких віднесено до основних напрямків діяльності відділу.

Відповідальність за збереження унікального фонду відділу рідкісних та цінних видань регламентується низкою нормативно-правових актів, серед яких Кримінальний кодекс України (ст. ст. 51, 185, 190, 191, 194) [1], Кодекс законів про працю України (ст. ст. 130, 135-2, 136) [2], Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (ст. 20, 23) [3], Постанова КМУ України від 22.01.1996 № 116, п. 2.10 «Про затвердження порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення матеріальних цінностей» [4], а також «Правила користування бібліотекою», розроблені та затверджені науковою бібліотекою НУ «ОЮА». Збереження документів у бібліотеці під час воєнного стану, надійність їх постійного зберігання, гарантується шляхом своєчасного впровадження оптимальних консервативних технологій і виконання заходів оперативної евакуації бібліотечного фонду відповідно до плану дій в мовах особливих правових режимів за потреби.

Стандарти з консервації документів (ДСТУ 7.50:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Консервація

документів. Загальні вимоги [5]) безпосередньо регулюють режими зберігання рідкісних та цінних видань, враховуючи їх унікальність, пріоритетність, а також фізичний стан і частоту їх читання. Після введення в Україні у лютому цього року воєнного стану найцінніші видання наукової бібліотеки НУ «ОЮА» було законсервовано та передано до відділу книгозбереження.

У будь-яких умовах збереження бібліотечного фонду загалом, та рідкісних та цінних видань зокрема, передбачає дотримання трьох основних режимів: температурно-вологісного, світлового та санітарно-гігієнічного, кожен з яких базується на певних кількісних фізико-хімічних і біологічних нормах, що визначаються стандартами зі збереження бібліотечних та архівних документів, і на практичних настановах та рекомендаціях, розроблених на основі цих стандартів. Це передбачає систематичне вивчення загальних для основної частини рідкісних документів та документів відділу книгозбереження умов зберігання (параметрів температурно-вологісного, світлового режимів, мікробіологічного контролю повітря) та виконання конкретних структурних і хіміко-технологічних досліджень матеріальної основи кожного бібліотечного документу.

Перед початком обстеження основної частини рідкісних документів необхідно звернути увагу на місце їх зберігання у відділі (характеристика книгосховища, місце розташування: у відкритому доступі – на полиці або у закритому – в шафі чи сейфі). Особливу увагу слід приділяти «стану повітря у приміщеннях, де зберігаються рідкісні та цінні видання, оскільки переміщення повітряних мас спричиняє обмін мікрофлорою, що може викликати їх «зараження» мікобіотою» [6].

Комплексний підхід до обстеження кожного рідкісного документу передбачає визначення: формату книжкового блоку; наявності або відсутності палітурки, уточнення виду застосованих для палітурки матеріалів (шкіра, картон, пергамен, тканина, папір); фіксацію наявності або відсутності твердої палітурки, а також цілісності корінців книги; механічних ушкоджень матеріальної основи документу; наявності слідів мікологічного та ентомологічного ураження книжкового блоку й елементів палітурки, вивчення фізичного стану паперового блоку документу органолептичним способом; перевірку температурно-вологісного режиму у відділі книгозбереження; фіксацію необхідності переміщення документів до індивідуальних засобів захисту або проведення реставраційно-стабілізаційних заходів [6].

Оперативна евакуація фонду документів відділу рідкісних та цінних видань наукової бібліотеки НУ ОЮА не здійснювалась.

Таким чином, питання збереження рідкісних та цінних видань є важливим у будь-який час та за будь-яких умов, а особливо в умовах воєнного стану. Однією з найголовніших функцій бібліотеки є збереження цих унікальних інтелектуальних шедеврів для прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (у редакції від 23.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кодекс законів про працю України (у редакції від 27.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України (у редакція від 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про затвердження порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення матеріальних цінностей: постанова КМУ 22.01.1996 № 116 (у редакції від 07.12.2011). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP960116.html
5. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Консервація документів. Загальні вимоги (ДСТУ 7.50:2006). URL: http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page.html?id_doc=53584
6. Волосатих Л. М. Обстеження та консервація раритетних документів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського для забезпечення їх збереження. *Бібліотека. Наука. Комунікація*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 6-8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/642>

Ключові слова: книгозбереження, рідкісні та цінні видання, стандарти з консервації документів, воєнний стан.

Key words: save books rare and valuable publications, standards for the preservation of documents, martial law.